

НАРАТИВНІ ОСОБЛИВОСТІ ЕКСПЕРИМЕНТАЛЬНОГО РОМАНУ ГЕО ШКУРУПІЯ «ДВЕРІ В ДЕНЬ»

Любінецька Марія Ігорівна

*кандидат філологічних наук, Тернопільський національний
педагогічний університет імені Володимира Гнатюка,
liubinetska@tnpu.edu.ua*

Гео Шкурупій – один із зачинателів української експериментальної прози. Світогляд письменника знайшов своє вираження в специфічному наративному дискурсі, в основі якого – рецептивна гра, порушення традиційних канонів письма. Українська критика досить позитивно оцінює прозовий доробок Г. Шкурупія загалом, та роман «Двері в день» зокрема. На перший погляд, твір наповнений протиріччями, неспівпадіннями різного порядку. Це дало підстави окремим літературознавцям назвати такий експеримент штучним і механічним (Л. Старинкевич, Ів. Теліга, Л. Смілянський), а авторський задум – незрозумілим. Неоднозначність сприйняття спровокувала подальші пошуки шляхів осягнення творчості короля футуропрерій.

За допомогою детального наративного аналізу вдалося визначити, що у романі «Двері в день» реалізована жанрова традиція меніппеї, а інстанція наратора є визначальною. У творі актуалізуються такі ознаки метажанру: наявність сміхового елемента; неоднорідність нарації, умисне порушення зовнішньої правдоподібності; нелінійне розгортання подій, аналепсиси, гра з читачем; різкі переходи від високого до низького (наприклад, оспівування кохання різко змінюється сценою фізичного потягу Гая до Оксани Совз); фантастичні елементи (сни, мрії, видіння наратора-персонажа) внутрішньо мотивуються пошуком правди; Теодор Гай перебуває у стані зміненої свідомості, мрійливості, нав'язливого бажання до змін, яке він моделює в своїй уяві; еkleктично поєднані такі жанри, як детектив, публіцистична стаття, репортаж, нарис, нотатки, лекція (псевдонаукового стилю), гумореска, елементи любовної повісті, вірші, що зумовлює полістилістичність та політональність роману; наявні елементи соціальної утопії (оспівування Дніпрельстану). У

романі паралельно простежуємо кілька сюжетних ліній, що синхронізуються в площині художнього тексту: 1) еволюція Теодора Гая від простого обивателя до працівника Дніпрельстану; 2) альтернативна історія дикуна Гая; 3) Теодор Гай як ненадійний наратор та автор роману про самого себе. Важливо розуміти, яка з наративних історій є домінантною в системі наративного дискурсу. За умов ненадійної нарації та жанру меніппеї, первиною є історія Теодора Гая, який пише роман про самого себе. Граматична форма третьої особи викликає рецептивну ілюзію об'єктизованої розповіді. Проте чітко відстежуємо особисту причетність суб'єкта викладу до перипетій художнього твору. Тому можемо стверджувати, що наратор-персонаж і є центральним рушієм наративної історії. У тексті неодноразово акцентується, що Гай знаходиться у стані зміненої свідомості (сп'яніння, опіум), а більшість тексту становлять сни, марення і мрії персонажа-наратора.

За допомогою прийомів містифікації та кінематографу відбуваються маніпуляції з читацькою свідомістю. Також важливо осягнути те, що маємо справу з романом у романі – свою творчість випробовує сам персонаж. Спостерігаємо його вправління у письмі, використання різних стилістичних прийомів у межах жанру есе. Крім того, знаходимо тут інтертекстуальність (згадано проєкт роззброєння та Женевську конвенцію (очевидно, 1927 р.); палац у стилі Растреллі; кінофабрику ВУФКУ; анахтемську експедицію; хмарочоси Нью Йорка, школу голландського живопису, «Фауста» Й. Гете, «Декамерона» Дж. Боккаччо), іронію («Спереду на обрії виростають чорні хребти гір, це, звичайно, не гори, це кручі, але, не маючи інших, ми скажемо трохи гіперболічно, за самим Тарасом Григоровичем, що це гори, це наші українські гори, бо, крім них, – рівнина й степ» [3, с. 616]), цитування (уривок із «Заповіту» Т. Шевченка), кумедні порівняння, оксюморони («... лицарі, натягнувши кашкета на самий ніс, героїчно тремтять у жартівливих, але холодних пазурах ранкового вітру» [3, с. 618]), метафори («... українські прерії (рівнини) відрізняються від мексиканських лише тим, що в Мексиці ростуть кактуси, а в нас – верба. Індійці відрізняються од наших селян-рибалок тим, що плавають у пірогах, а наші рибалки в човнах, що

нічим не відрізняються од поріг» [3, с. 619]; «Гора наїжилась лісом і цей лісок на горі – це грива потворної тварюки» [3, с. 619]).

Вище перелічені ознаки експериментального тексту дозволяють стверджувати, що наратор-персонаж за допомогою хитросплетіння художніх засобів та стилів творить особливу манеру викладу, якій властива ненадійність. Такий інтелектуальний діалог розрахований на освіченого читача, здатного до співтворчості.

Список використаних джерел

1. Журба С. «Гра в діалог»: авторська інтенція в українській прозі 20-х років ХХ століття. *Філологічні студії: Науковий вісник Криворізького державного педагогічного університету*. 2019. Вип. 20. С. 114–125.
2. Шерех Ю. Віктор Петров, як я його бачив // Шерех Ю. Поза книжками із книжок. Київ : Час, 1998. С. 115–124.
3. Шкурупій Г. Вибрані твори. Київ : Смолоскип, 2013. 872 с.

ФОРМУВАННЯ КУЛЬТУРИ ІНФОРМАЦІЙНОГО ПРОДУКУВАННЯ ТА СПОЖИВАННЯ: ПЕДАГОГІЧНИЙ АСПЕКТ

Марків Олександра Тимофіївна

кандидат педагогічних наук, доцент, Національний педагогічний університет імені М. П. Драгоманова, Oleksandra, markiv@gmail.com

Сучасне суспільство характеризується переходом інформації до розряду найважливіших універсальних категорій, невинним зростанням її обсягів і постійним розвитком інформаційних технологій. Одночасно збільшуються масштаби створення і поширення інформації, а також кількість інформаційного споживання. Серед об'ємних інформаційних потоків важко знайти головне, зрозуміти основне та усвідомити правду. Тому виникає потреба формувати інформаційно грамотне суспільство, починаючи з інформаційної культури особистості, яка здатна виявити, розмістити, оцінити інформацію і найбільш ефективно її використовувати.

Поняття «інформаційна грамотність» трансформувалось у термін «інформаційна культура» [2], що характеризується такими критеріями: вміння адекватно формулювати свою потребу в інформації; ефективно здійснювати пошук потрібної інформації в усій